

харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-86.

Погожих Николай Иванович, д-р техн. наук, проф., факультет обладнання та технічного сервіса, заведуючий кафедрой фізико-математических и инженерно-технических дисциплин, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-86.

Pohozhykh Mykola, Doctor of Technical Sciences, Faculty of Equipment and Technical Services, Head of Department of Physical and Mathematical and Engineering Disciplines, Kharkiv State University Food and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-86.

Софронова Марина Сергіївна, канд. фіз.-мат. наук, доц., факультет обладнання та технічного сервісу, кафедра фізико-математичних та інженерно-технічних дисциплін, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-46; e-mail: m_myravuyova@ukr.net.

Софронова Марина Сергеевна, канд. физ.-мат. наук, доц., факультет оборудования и технического сервиса, кафедра физико-математических и инженерно-технических дисциплин, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-46; e-mail: m_myravuyova@ukr.net.

Sofronova Marina, Cand. Sci. Sciences, Assoc. Proff., Faculty of Equipment and Technical Services, Department of Physical and Mathematical and Engineering Disciplines, Kharkiv State University Food and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-46; e-mail: m_myravuyova@ukr.net.

DOI: 10.5281/zenodo.1303807

УДК 339.178.4

СУЧАСНИЙ ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

В.А. Гросул, М.А. Дядюк, С.О. Зубков

Розглянуто специфіку молодіжного підприємництва в Україні з виділенням позитивних досягнень і наявних труднощів. Визначено характер участі молоді України в бізнесі, проаналізовано проблеми молоді, що виникають на ринку праці, розглянуто тенденції зміни рівня зайнятості та

рівня безробіття молоді Україні. Установлено основні напрями здійснення позитивних зрушень у подоланні проблем становлення молодіжного підприємництва в Україні, його активізації та розвитку, виходячи з передового досвіду ведення бізнесу всередині й між країнами Східного партнерства та Європейського Союзу в межах транснаціонального співробітництва між освітою, наукою та бізнесом.

Ключові слова: молодь, підприємництво, євроінтеграція, партнерство, освіта, наука, бізнес.

СОВРЕМЕННЫЙ ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МОЛОДЕЖНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

В.А. Гросул, М.А. Дядюк, С.А. Зубков

Рассмотрена специфика молодежного предпринимательства в Украине, выделены положительные достижения и имеющиеся трудности. Определен характер участия молодежи Украины в бизнесе, проанализированы проблемы молодежи, возникающие на рынке труда, рассмотрены тенденции изменения уровня занятости и безработицы молодежи Украины. Определены основные направления осуществления положительных сдвигов в преодолении проблем становления молодежного предпринимательства в Украине, его активизации и развития, исходя из передового опыта ведения бизнеса внутри и между странами Восточного партнерства и Европейского Союза в рамках транснационального сотрудничества между образованием, наукой и бизнесом.

Ключевые слова: молодежь, предпринимательство, евроинтеграция, партнерство, образование, наука.

MODERN EXPERIENCE, PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

V. Hrosul, M. Dyadyuk, S. Zubkov

Youth entrepreneurship in Ukraine needs acceleration of the positive changes which should be implemented through immediate effective economic, social and institutional interventions. Identifying the realities and difficulties as well as needs of young people in starting up and running a business is one of the challenges of formulating constructive recommendations for creating favorable environment for youth entrepreneurship which should be solved. The purpose of the research paper is analyzing of the current situation of youth entrepreneurship in Ukraine and determining the means of its support, encouragement and increase of potential on the base of the opportunities of academic and scientific community of higher education institutions teachers. The specific problems of young people in the labor

market which are conditioned by national peculiarities are the crisis in the economy and the reduction of job offers in connection with the closure of enterprises; increase of the share of enterprises of private owners with strict hiring requirements; fairly high level of education and ambitious expectations of employment (content, nature and working conditions, prestige, earnings); low adaptability and vulnerability to the impact of the surrounding economic and social environment; low salary for young people; insufficient level of skills and work experience; distribution of informal employment, etc. Youth entrepreneurship in Ukraine is source for solving not only youth problems, but also social and economic state problems, which necessitates the expansion of its capabilities and use of existing potential. At present, Ukraine is characterized by slow rate of entrepreneurship development among young people because of administrative, legal, financial, organizational problems: lack of comprehensive methodological, informational, financial and credit, investment, production and marketing, educational support, system analysis and support at the state, regional and local levels. Significant positive changes can be achieved by the development of youth entrepreneurship in the context of the formation of entrepreneurial abilities among youth aged from 14 to 24 years through the system of informal training courses and development of non-standard thinking. In the training process, young people get the necessary economic knowledge, but the education system does not form the incentives and behavioral competencies which are necessary for successful entrepreneurship, therefore, it is necessary to adopt experience of developed countries and create conditions for youth self-employment.

Keywords: youth, entrepreneurship, eurointegration, partnership, education, science, business.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Українські можновладці та політики вважають молодіжне підприємництво «драйвером» економічного зростання, який може істотно поліпшити соціально-економічне становище країни. Становище, проблеми та перспективи молоді розглядалися на парламентських слуханнях у 2017 р. в аспектах сучасних ціннісних орієнтацій української молоді та реалізації державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації [1; 2]. Зокрема міністр молоді та спорту І.О. Жданов схарактеризував молодь як головного партнера держави, потенціал економічного та інноваційного розвитку країни та акцентував увагу на проблемі повільного розвитку молодіжного підприємництва [1]. Емпіричні дослідження (Е. Лібанова, О. Цимбал, О. Ярош, Л. Лісогор) свідчать про низьку підприємницьку активність серед молоді та невисокий рівень доходів молодих підприємців [3]. Висновки та рекомендації вітчизняних і закордонних фахівців за результатами сучасних комплексних і тематичних досліджень загальнодержавного та міжнародного рівнів щодо діагностики наявних потреб та актуальних проблем, життєвих пріоритетів та ціннісних уподобань,

амбіцій і намірів, освітніх планів, працевлаштування та зайнятості молоді однотайно вказують на вирішальну роль молодіжного підприємництва у вирішенні проблем зайнятості та зниження безробіття цієї верстви населення [4–8].

Із цього слідує, що молодіжний бізнес в Україні потребує прискорення позитивних перетворень, які мають здійснюватися шляхом негайних ефективних економічних, соціальних та інституціональних інтервенцій. Однією з проблем на шляху формулювання конструктивних рекомендацій щодо створення сприятливого середовища молодіжного підприємництва, яка потребує вирішення, є встановлення реалій та виявлення труднощів і потреб молоді в започаткуванні та веденні бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема молодіжного підприємництва ґрунтовно розглянута в наукових працях закордонних фахівців з молодіжних питань, таких як Г. Уільямсон, який є визнаним у світі фахівцем з питань навчання підприємству в Європі [9]; Р. Макдональд і Ф. Коффілд – фахівців у галузі соціології та освіти, що актуалізували теоретичні аспекти теорій молодіжного підприємництва [10; 11]. Ці праці є підґрунтям кращого розуміння специфіки участі та вподобань молоді в молодіжному підприємстві.

Проблеми безробіття серед сучасної української молоді проаналізовані в публікації таких студентів: О.О. Дідуха, М.В. Примака, Р.С. Овсяннікова, – які довели, що в Україні великою проблемою є низька можливість працевлаштування української молоді за обраною спеціальністю та запропонували звернутися до міжнародного досвіду й здійснити реформування механізму державної підтримки підприємницької діяльності шляхом надання пільг, дотацій або державної допомоги для розвитку молодіжного бізнесу [12]. На загострення проблеми молодіжного безробіття вказали у своїх дослідженнях І.В. Савина, К.Д. Семенова, О. Мельниченко [13; 14], а як один із перспективних напрямів її вирішення назвали необхідність розвитку молодіжного підприємництва.

Аналіз літератури показав, що на сьогодні бракує публікацій з акцентом на висвітлення питань молодіжного підприємництва в Україні, оскільки здебільшого ця проблема розглядається в контексті молодіжної політики у комплексі з питаннями громадянської та політичної активності, дозвілля та стану здоров'я, сім'ї та сімейних цінностей молоді тощо [3–8; 15]. У наукових публікаціях характеризуються лише окремі аспекти цього виду економічної активності молоді – соціально-педагогічні [12; 16], статистичні [13], освітні [17] тощо. Це дає лише фрагментарне уявлення щодо проблем і перспектив розвитку молодіжного підприємництва, а державі потрібні конкретні механізми його активізації.

Метою статті є аналіз сучасного становища молодіжного підприємництва в Україні та визначення засобів його підтримки, заохочення та підвищення потенціалу виходячи з можливостей академічної та наукової спільноти викладачів вищих навчальних заходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2017 р. чисельність молоді в Україні становила 11 млн 530 тис. осіб, тобто більше ніж чверть (27,18%) від усього населення (рис. 1). За даними демографічних досліджень, у перспективі очікується поступове скорочення молодіжних трудових ресурсів через зменшення чисельності наймолодшої вікової групи 14–19 років, тому особливо актуальним є питання накопичення в молоді освітньо-професійного потенціалу, здатного вибудувати нові моделі та форми зайнятості населення [4, с. 7; 20].

Зайнятість молоді є загальною проблемою як для України, так і для більшості європейських країн. Статус зайнятості молоді ілюструє рівень зайнятості та рівень безробіття. В Україні у 2017 р. середній рівень зайнятості молоді становив 57,4%, що є вищим за показник зайнятості всього населення працездатного віку – 56,1% (рис. 2). Найвищий рівень зайнятості спостерігався у вікових групах 25–29 та 30–34 роки: 69,7% і 74,6% відповідно. У динаміці спостерігалось помітне скорочення рівня зайнятості молоді вікових груп 15–24 та 25–29 років. Порівняно з 2013 р. таке скорочення становило, відповідно, 4,6 та 3,6 відсоткових пункти. Причиною скорочення є демографічні проблеми 90-х – початку 2000-х років та бар'єри входження молоді на ринок праці: недостатній рівень досвіду роботи, низький рівень оплати праці, неформальна зайнятість тощо.

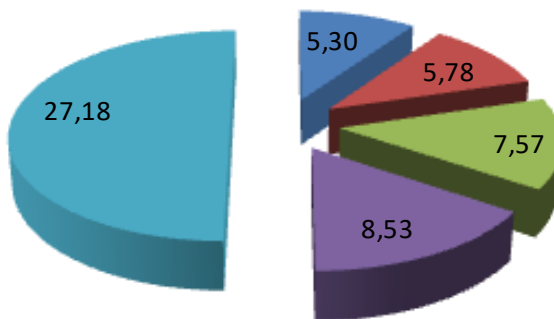

Рис. 1. Молодь за віковими групами у % до постійного населення України, 2017 р. (складено на основі [8; 18]):

■ – 14–19, ■ – 20–24, ■ – 25–29, ■ – 30–34, ■ – всього

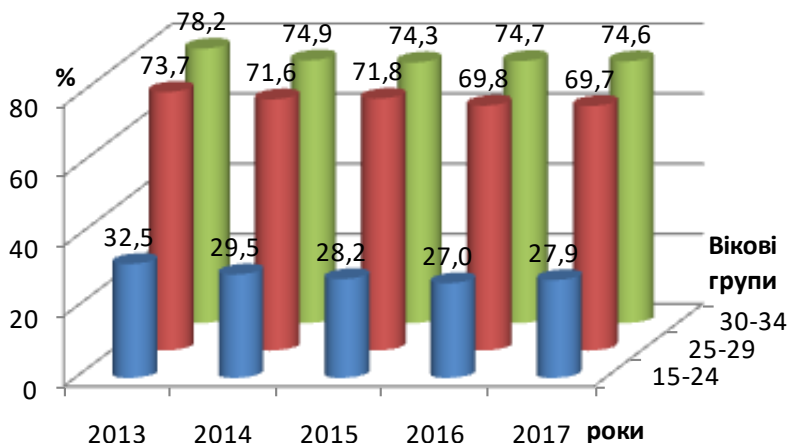

Рис. 2. Динаміка рівня зайнятості молоді України у 2013–2017 рр.
 (% до населення відповідної вікової групи) (складено на основі [18; 19])

У структурі зайнятості питома вага самозайнятих підприємців у середньому по Україні у 2017 р. становила 15,4% [20]. Лише незначна частка молоді (10,5%) є підприємцями, серед них 8,0% припадає на самозайнятих осіб і 2,5% – на роботодавців. Таким чином, можна стверджувати, що більшість української молоді працює за наймом. Ми знаходимо цьому підтвердження в соціологічних дослідженнях: 84,9% молоді є найманими працівниками, що свідчить про низький рівень її підприємницької активності (рис. 3). Така ситуація не змінюється з 2002 р. Відсутність сталої позитивної динаміки збільшення молодих підприємців в Україні свідчить як про наявність суттєвих проблем, що стримують розвиток молодіжного підприємництва, так і про потребу у формуванні та реалізації адекватної та ефективної державної політики його підтримки.

Низьку підприємницьку активність серед молоді та невисокий рівень доходів молодих підприємців характеризують дані опитування щодо основних джерел доходів молоді (рис. 4). Питома вага підприємницьких доходів є незначною: лише 2,7% молоді вказали, що вони є основним джерелом матеріального забезпечення. Цей показник навіть поступається за вагою випадковим доходам (3,5% респондентів).

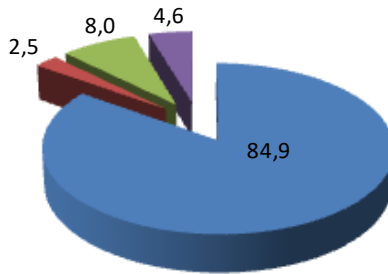

Рис. 3. Зайнята молодь України за статусом зайнятості (джерело [5]): ■ – найманий працівник, ■ – роботодавець (дає роботу одному або більше працівникам, ■ – самозайнятий працівник (на якого не працюють інші особи, ■ – інше

Мотиви вибору самозайнятості за даними тематичного соціологічного опитування: прагнення до незалежності (35,3%) та вищого рівня доходу (27,8%) респондентів [20, с. 77]. Найбільшими перешкодами на шляху самозайнятості молоді стає конкуренція на ринку (43,8%) і недостатній обсяг фінансових ресурсів (18,8%). Для започаткування власного бізнесу 30,5% молоді використали власні заощадження, 42,3% зверталися за фінансовою допомогою до родини або друзів, 25,8% відкрили власну справу без фінансових вкладень.

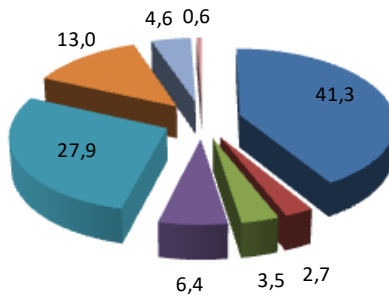

Рис. 4 – Основні ресурси матеріального забезпечення молоді (перше місце серед інших), % (джерело [5]): ■ – заробітна плата, ■ – підприємницький дохід, ■ – випадкові доходи, ■ – стипендія, ■ – допомога батьків, інших родичів

Аналіз рівня безробіття показав, що у 2017 р. найвищим він був серед молоді віком 15–24 років (18,9%), для молоді старшого віку – близько 10–11% (рис. 5).

Порівняно із середнім рівнем безробіття серед молоді в країнах ЄС, що становить близько 23%, рівень безробіття в Україні не є високим [6, с. 92; 22; 23], оскільки в окремих державах ЄС рівень безробіття становить: в Іспанії – 53,2%, Греції – 52,4%, Італії – 42,7%, Португалії – 34,8%. Але досвід безробіття серед молодих людей є більш руйнівним для молодого покоління України, оскільки їхні батьки за своїм економічним станом мають менше можливостей економічно підтримувати своїх дітей.

Як свідчать дані дослідження SWTS в Україні щодо думок безробітної молоді відносно пріоритетного типу роботодавця [5], у динаміці з 2013 по 2015 рр. знижується частка безробітних, які висловили бажання працювати на себе, у тому числі й започаткування власного бізнесу (з 33,2 до 24,7%) та, відповідно, зростає частка молоді, яка висловила бажання працювати в державному та бюджетному секторах (з 23,9 до 27,9%). Таким чином, в умовах кризи молодь висловлює посилення відчуття непевності перспектив підприємництва, що потребує відповідних заходів підтримки з боку держави.

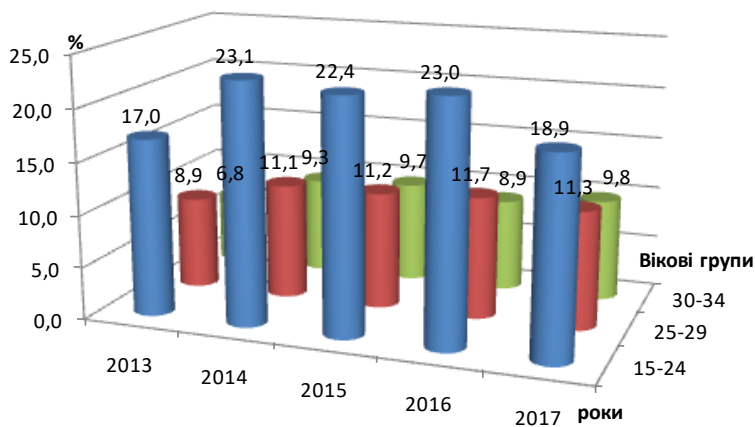

Рис. 5 – Динаміка рівня безробіття молоді України у 2013–2017 рр.
(у % до населення відповідної вікової групи) (складено на основі [19; 21])

Узагальнення результатів наукових досліджень із теми, що розглядається, та власні спостереження дали можливість виділити специфічні проблеми молоді на ринку праці, що зумовлені національними особливостями: криза в економіці та скорочення пропозиції робочих місць у зв'язку із закриттям підприємств;

збільшення частки підприємств приватних власників із жорсткими вимогами найму; досить високий рівень освіти та амбітні очікування щодо працевлаштування (зміст, характер й умови праці, престиж, заробіток); низька адаптованість та вразливість щодо впливу навколишнього економічного та соціального середовища; низький рівень оплати праці молоді; недостатній рівень умінь, навичок і досвіду роботи; поширення неформальної зайнятості тощо [4; 6; 7; 8; 12; 14]. На шляху започаткування та ведення власного бізнесу значною проблемою для переважної більшості (43,0%) молодих українців є те, що освіта та навчальні заклади в Україні не відповідають потребам сучасного ринку праці [8, с. 73], а 83% вважають, що ключовими чинниками для працевлаштування є спеціальні знання та досвід [18, с. 75]. Поширеними проблемами є: відсутність стартової підтримки (первинної фінансової допомоги), складності соціально-економічного характеру та високі ставки податків [6, с. 104].

Це означає, що за належної соціальної, організаційної, економічної та політичної підтримки підприємницька діяльність української молоді може значно активізуватися, оскільки молодь є найбільш психологічно гнучкою до сприйняття нових сучасних технологій підприємницької діяльності.

Дослідження думок молодих підприємців щодо ділового клімату та очікувань від реформ в Україні демонструє, як ведуть бізнес молоді підприємці та їхні потреби [24, с. 182]. Найпоширенішим різновидом підприємств для молодих підприємців є фізичні особи-підприємці – 69% у 2016 р. Серед МСП, якими керують молоді підприємці, менше малих (24%) і середніх (4%) підприємств-юридичних осіб, що вказує на їх нетривалу діяльність у бізнесі. Серед чинників, що обмежують зростання бізнесу для молодих підприємців першим у рейтингу є відсутність попиту – із цією перешкодою стикаються 55% опитаних респондентів [24, с. 185], далі йдуть: 51% – нестабільна політична ситуація, нестабільність уряду; 32% – високі ставки податків; 26% – інфляція; 26% – корупція; 24% – обтяжливі податкове адміністрування та бухгалтерський облік; 24% – низька доступність і високі ставки кредитів; 21% – високий регуляторний тиск; 21% – нестача кваліфікованих працівників; 18% – високий рівень конкуренції.

Більшість із заходів, які, на думку молодих підприємців, потрібні для підтримки їхнього бізнесу стосуються створення єдиного інформаційного ресурсу щодо питань із ведення бізнесу (80%), спрощення системи оподаткування (72%); 67% молодих підприємців зазначають необхідність зрівняння можливостей для всіх суб'єктів бізнесу, 39% – вимагають тимчасового мораторію на зміни

законодавчих актів та скасування податкових пільг [24, с. 186]. Також молодим підприємцям потрібні консультації та тренінги із ведення бізнесу, що вказує на пошук вектора діяльності молодими підприємцями, часткову нестачу досвіду й слідування європейським тенденціям державного та фахового консультування.

На думку авторів цієї статті, у справі розвитку молодіжного підприємництва значні позитивні зрушення можуть бути досягнуті за умов започаткування формування підприємницьких здібностей у молодіжному середовищі віком від 14 до 24 років через систему неформальних навчальних курсів і розвиток нестандартного мислення. У процесі такого навчання до отримання необхідних економічних знань додається можливість формування стимулів і поведінкових компетенцій, необхідних для успішної підприємницької діяльності.

Якщо спиратися на результати емпіричних досліджень з авторитетних закордонних видань щодо стану підприємницької активності та ефективної підприємницької освіти у вищих навчальних закладах Європи, Америки та Азії [25–33], їхні висновки підтверджують нашу гіпотезу щодо важливості підприємницької освіти у закладах вищої освіти та її ролі у сприянні поліпшенню підприємницького світогляду студентів. Наприклад, опитування щодо ставлення студентів Університету Томаша Баті в Зліні (Чеська Республіка) до підприємництва вказало на актуальність розширення підприємницької освіти на всіх факультетах університету та в Чеській Республіці в цілому.

Із метою полегшення подолання проблем розвитку молодіжного підприємництва в Україні, наведених у нашому дослідженні, і, як заходи підтримки, заохочення та підвищення потенціалу молодіжного підприємництва викладачами ХДУХТ спільно з партнерами з Білорусі, Молдови, Грузії, Вірменії та Латвії було розроблено проект «Higher education institutions for youth entrepreneurship» (589942-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-SVU-EP-PE). Університети, учасники проекту, зацікавлені в транснаціональному співробітництві між освітою, наукою та бізнесом; поліпшенні міжнародного аспекту освіти; поширенні молодіжного підприємництва, передачі передового досвіду ведення бізнесу [34]. Ідея проекту полягає в активізації молодіжного підприємництва в контексті європейської інтеграції як усередині країн, так і між країнами Східного партнерства та Європейського Союзу з використанням досвіду створення успішних бізнес-моделей у країнах Східного партнерства.

Перспективами подальших досліджень є проведення опитування серед молоді та експертів щодо проблем молодіжного підприємництва

в країнах Східного партнерства та визначення особливостей молодіжного підприємництва в Україні, Білорусі та Молдові, країнах Балтії та Закавказзя; розробка навчального курсу зі специфіки ведення бізнесу в контексті європейської інтеграції в країнах-партнерах; розробка онлайн-платформи для спілкування, обміну передовим досвідом, пошуку потенційних ділових партнерів для молодих підприємців; організація роботи центрів з навчання та підтримки молодіжного підприємства.

Висновки. Молодіжне підприємництво в Україні є джерелом у вирішенні не тільки проблем молоді, а й соціально-економічних державних проблем, що зумовлює необхідність розширення його можливостей і використання наявного потенціалу. Зараз для України характерними є повільні темпи розвитку підприємництва серед молоді через адміністративні, правові, фінансові, організаційні проблеми, а саме: відсутність комплексної методичної, інформаційної, фінансово-кредитної, інвестиційної, виробничо-маркетингової, освітньої підтримки, системного аналізу й підтримки на державному, регіональному та місцевому рівнях.

У процесі навчання молодь отримує необхідні економічні знання, але система освіти не формує стимули та поведінкові компетенції, необхідні для успішної підприємницької діяльності, тому необхідно переймати досвід розвинених країн і створювати умови для самозайнятості молоді.

The publication was made as part of the Erasmus+ project № 589942-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-CBY-EP-PE «Higher education institutions for youth entrepreneurship» (Grant Agreement №2017-2269/008-001). The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Список джерел інформації / References

1. Парламентські слухання про становище молоді в Україні на тему: «Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl1511117.htm

Parliamentary hearings on the situation of youth in Ukraine on the topic: "Formation and implementation of the state youth policy in Ukraine in conditions of decentralization ["Parlamentski sluxannya pro stanovyshhe molodi v Ukrayini na temu: "Formuvannya ta realizaciya derzhavnoyi molodizhnoyi polityky v Ukrayini v umovax decentralizaciyi"]", available at: http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl1511117.htm

2. Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1908-19/print>

Recommendations of the Parliamentary Hearings on the Situation of Youth in Ukraine on the topic: Valuable Orientations of Contemporary Ukrainian Youth [Rekomendaciyi parlamentskykh sluxan pro stanovyshhe molodi v Ukraini na temu: «Cinnisni oriientaciyi suchasnoyi ukrayinskoyi molodi»], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1908-19/print>

3. Перехід на ринок праці молоді України [Електронний ресурс] / Е. Лібанова, О. Цимбал, Л. Лісогор, І. Марченко, О. Ярош // Міжнародне бюро праці, Програма молодіжної зайнятості, Департамент політики зайнятості. – Женева : МОП, 2014. – Режим доступу : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_302648.pdf

Libanova, E., Tsymbal, O., Lisohor, L., Marchenko, I., Yarosh, O. (2014), *The transition to the labor market of Ukrainian youth*, [Perekhid na rynek pratsi molodi Ukrainy], International Labor Office, Geneva, available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_302648.pdf

4. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації / І. О. Жданов [та ін.]. – Тернопіль : ТОВ «Тернограф», 2017. – 100 с.

Zhdanov, I.O. (2017), *Formation and implementation of the state youth policy in Ukraine in the conditions of decentralization* [Formuvannya ta realizaciya derzhavnoyi molodizhnoyi polityky v Ukraini v umovakh decentralizaciyi], Ternograf, Ternopil, 100 p.

5. Перехід на ринок праці молоді України : результати міжнародного дослідження «School-to-work transition surveys» в Україні у 2013 та 2015 роках [Електронний ресурс] / Е. Лібанова, О. Цимбал, О. Ярош, Л. Лісогор; Міжнародне бюро праці. – Женева : МОП, 2016. – Режим доступу : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_536293.pdf

Libanova, E., Tsymbal, O., Yarosh, O., Lisohor, L. (2016), *The transition to the labor market of Ukrainian youth: the results of the international study "School-to-work transition surveys" in Ukraine in 2013 and 2015* [Perekhid na rynek pratsi molodi Ukrainy: rezultaty mizhnarodnoho doslidzhennia «School-to-work transition surveys» v Ukraini u 2013 ta 2015 rokakh], International Labor Office, Geneva, available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_536293.pdf

6. Кжаклевска Е. Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи / Е. Кжаклевска, Г. Вільямсон. – Страсбург : Видавництво Ради Європи, 2013. – 192 с. – Режим доступу : http://sdg.org.ua/images/---_-----_-----_.pdf

Kzhaklevska, E., Williamson, G. (2013), *Youth policy in Ukraine. Conclusions Teams of international observers of the Council of Europe* [Molodizhna polityka v Ukraini. Vysnovky Komandy mizhnarodnykh oglyadachiv Rady Yevropy],

Strasbourg, Council of Europe, 192 p., available at: http://sdg.org.ua/images/----_----_-----_.pdf

7. Молодь України – 2017 : результати соціологічного дослідження [Електронний ресурс] / Н. Дмитрук [та ін.]. – Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2017. – 72 с. – Режим доступу : http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf

Dmytruk, N. (2017), *Youth of Ukraine – 2017 [Molod Ukrainy – 2017]*, Terno-graf, Ternopil, 72 p., available at: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf

8. Українське покоління Z: цінності та орієнтири. Результати соціологічного дослідження [Електронний ресурс] / К. Зарембо [та ін.]. – К. : Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2017. – 136 с. – Режим доступу : https://zaxid.net/resources/newsfiles/319940_Ukr_Generation_ukr_inet-1.pdf

Zarembo, K. (2017), *Ukrainian generation Z: values and benchmarks [Ukrayinske pokolinnya Z: cinnosti ta oriyentyry]*, Friedrich Ebert's Fund, Kyiv, 136 p., available at: https://zaxid.net/resources/newsfiles/319940_Ukr_Generation_ukr_inet-1.pdf

9. Williamson, H. (1987), *Co-operation, confusion, collapse – a study of a young people's co-operative*, Ely Youth and Community Project, Cardiff.

10. Macdonald R., Coffield F. (1991), *Risky business? Youth and the enterprise culture*, Falmer, London, 308 p.

11. MacDonald, R. (2011), “Youth transitions, unemployment and underemployment: Plus ça change, plus c'est la même chose?”, *Journal of Sociology*, No. 47 (4), pp. 427-444.

12. Дідух О. О. Соціологічний аналіз проблеми безробіття серед української молоді / О. О. Дідух, М. В. Примак, Р. С. Овсянніков // *Грані*. – 2016. – № 5. – С. 68–75.

Didukh, O.O, Prymak, M.V, Ovsyannikov, R. S. (2016), “Sociological analysis of the problem of unemployment among Ukrainian youth”, *Grani* [“Sociologichnyj analiz problemy bezrobittya sered ukrayinskoj molodi”], No. 5, pp. 68–75.

13. Савина, І. В. Статистичний аналіз економічної активності та зайнятості молоді в Україні / І. В. Савина, К. Д. Семенова // *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць*. Випуск 3. Частина I. – Одеса : ONEU, 2017. – С. 35–40.

Savyna, I.V., Semenova, E.D. (2017), “Statistical analysis of economic activity and youth employment in Ukraine”, *Statistics is a tool for socio-economic research* [“Statystychnyi analiz ekonomichnoi aktyvnosti ta zainiatosti molodi v Ukraini”], *Statystyka – instrument sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, ONEU, Odessa, No 3, Vol. 1, pp. 35-40.

14. Мельниченко О. Молодіжний ринок праці України: проблеми і перспективи / О. Мельниченко // *Психологія і суспільство*. – 2015. – № 3 (61). – С. 99–104.

Melnychenko, O. (2015), "Youth labor market in Ukraine: problems and prospects", *Psychology and society* ["Молодізний ринок праці України: проблеми і перспективи"], No 3 (61), pp. 99-104.

15. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки [Електронний ресурс] / Затв. Постановою КМУ від 18.02.2016 р. № 148. – Режим доступу : dmsu.gov.ua/media/2016/03/12/7/povnnii_tekst_ostatochno_1_.pdf

The State Target Social Program "Youth of Ukraine" for 2016-2020 / Decree of KМУ, 18.02.2016, № 148, available at: dmsu.gov.ua/media/2016/03/12/7/povnnii_tekst_ostatochno_1_.pdf

16. Корпач Н. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект / Н. Корпач, І. Сидорук // Педагогічний часопис Волині. – 2016. – № 2. – С. 30–34.

Korpach, N., Sydoruk, I. (2016), "The main directions of state youth policy in Ukraine: socio-pedagogical aspect", *Pedagogical Journal of Volyn* ["Osnovni napriamy realizatsii derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini: sotsialno-pedahohichnyi aspekt"], No. 2, pp. 30-34.

17. Піддубна К. С. Роль бізнесової освіти в розвитку молодіжного підприємництва / К. С. Піддубна // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2013. – № 13. – С. 19–33.

Piddubna, K. (2013), "The impact of the business education on the development of the youth enterprise", *International scientific forum: sociology, psychology, pedagogy, management* ["Rol biznesovoi osvity v rozvytku molodizhnogo pidpriemnytstva"], *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiolohiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment*, No. 13, pp. 19-33.

18. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/XLS/znsmv2017xls_u.zip

"Employment by sex, type of locality and age groups in 2017" ["Zainiatist naselennia za stattiu, typtom mistsevosti ta vikovymu hrupamy u 2017 rotsi"], available at: www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/XLS/znsmv2017xls_u.zip

19. Статистичний щорічник України за 2016 р. : статистичний щорічник / І. Є. Вернер (ред.) ; Державна служба статистики України. – К., 2017. – 611 с.

Verner, I.E. (2017), *Statistical Yearbook of Ukraine for 2016* [Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2016 r.], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, 611 p.

20. Мерзляк А. Механізм державної підтримки самозайнятості молоді: вітчизняна практика та зарубіжний досвід / А. Мерзляк, Є. Боярін // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 4. – С. 73–80.

Merzlyak A., Boyarin Y. (2016), "Mechanism of public support of youth self-employment: Ukrainian practice and foreign experience", *Public Administration and Local Government* ["Mekhanizm derzhavnoi pidtrymky samozainiatosti molodi: vitchyzniana praktyka ta zarubizhnyi dosvid"], No. 4(31), pp. 73-80.

21. Ринок праці України у 2017 році : Аналітично-статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба зайнятості. – Київ, 2018. – Режим доступу : https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/rinok_praci_2017_0.rar

Labor market of Ukraine in 2017, State Service of Employment, Kyiv, available at: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/rinok_praci_2017_0.rar

22. Молодіжне підприємництво – шлях до побудови економічно незалежної країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novaukraina.org/news/urn:news:148A674>

“Youth entrepreneurship is the way to building an economically independent country” [“Молодіжне підприємництво – шлях до побудови економічно незалежної країни”], available at: <http://novaukraina.org/news/urn:news:148A674>

23. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>

“On Approval of the State Target Social Program "Youth of Ukraine" for 2016-2020 and amending certain resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine” [“Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy “Molod Ukrainy” na 2016-2020 roku ta vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy”, Decret KМУ, 18.06.2016, №148], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>

24. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016 рік. Аналітичний звіт [Електронний ресурс] / О. Кузяків [та ін.]. – К. : USAID ЛЕВ, 2017. – 369 с. – Режим доступу : www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf

Kuzyakiv, O. et al. (2017), *Annual assessment of the business climate in Ukraine: 2016* [Shchorichna otsinka dilovoho klimatu v Ukraini: 2016 rik], USAID LEV, Kyiv, 369 p., available at: www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf

25. Papadaki, Š., Novák, P., Dvorský, J. (2017), “Attitude of university students to entrepreneurship”, *Economic Annals-XXI*, Vol. 166, pp. 100-104.

26. Karimi, S., Biemans, H.J.A., Lans, T., Chizari, M., Mulder, M. (2016), “The impact of entrepreneurship education: a study of Iranian the students’ entrepreneurial intentions and opportunity identification”, *Journal of Small Business Management*, Vol. 54(1), pp. 187-209.

27. Keat, O.Y., Selvarajah, C., Meyer, D. (2011), “Inclination towards entrepreneurship among university the students: An empirical study of Malaysian university the students”, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 2(4), pp. 206-220.

28. Lee, S.M., Chang, D., Lim, S. (2005), “Impact of entrepreneurship education: a comparative study of the US and Korea”, *The International Entrepreneurship and Management Journal*, No. 1(1), pp. 27-43.

29. Morris, M.H., Shirokova, G., Tsukanova, T. (2017), “Student entrepreneurship and the university ecosystem: a multi-country empirical exploration”, *European Journal of International Management*, No. 11(1), pp. 65-85.

30. Papayannakis, L., Mavrotas, G., Damigos, D. (2006), “Fostering entrepreneurship in Polytechnic Universities: The Greek Experience”, *FINPIN Conference ‘University Entrepreneurship-Incubating Processes Proceedings*, pp. 11-14.

31. Pruet, M., Şeşen, H. (2017), "Faculty-student perceptions about entrepreneurship in six countries", *Education + Training*, Vol. 59(1), pp. 105-120.

32. Turker, D., Sonmez Selcuk, S. (2009), "Which factors affect entrepreneurial intention of university the students?", *Journal of European Industrial Training*, Vol. 33(2), pp. 142-159.

33. Wu, S., Wu, L. (2008), "The impact of higher education on entrepreneurial intentions of university the students in China", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 15(4), pp. 752-774.

34. Гросул В. А. Підтримка молодіжного підприємництва в країнах Східного партнерства / В. А. Гросул, О. А. Круглова, С. О. Зубков // Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Житомир, 2-3 листопада 2017 р. – Житомир : ЖДТУ, 2017. – С. 467–470.

Hrosul, V.A., Kruhlova, O.A., Zubkov, S.O. (2017), "Support for youth entrepreneurship in the Eastern Partnership countries", *Formation of an effective model of enterprise development in a market economy: proceedings of V International scientific and practical conference* ["Pidtrymka molodizhnoho pidpriemnytstva v krainakh Skhidnoho partnerstva"], *Formuvannya efektyvnoi modeli rozvytku pidpriemstva v umovakh rynkovoї ekonomiky: materialy V Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii*, ZhDTU, Zhytomir, pp. 467-470.

Гросул Вікторія Анатоліївна, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: viktoriagrosul@gmail.com.

Гросул Виктория Анатольевна, д-р екон. наук, проф., заведующая кафедрой экономики и управления, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: viktoriagrosul@gmail.com.

Hrosul Viktoria, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-94; e-mail: viktoriagrosul@gmail.com.

Дядюк Марина Анатоліївна, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: pozitivizm@ukr.net.

Дядюк Марина Анатольевна, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки и управления, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: pozitivizm@ukr.net.

Dyadyuk Marina, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-94; e-mail: pozitivizm@ukr.net.

Зубков Сергій Олександрович, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: s.zubkov@hduht.edu.ua.

Зубков Сергей Александрович, канд. экон. наук, доц., кафедра экономики и управления, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: s.zubkov@hduht.edu.ua.

Zubkov Sergey, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-94; e-mail: s.zubkov@hduht.edu.ua.
DOI: 10.5281/zenodo.1303815

УДК 658.14.011.1(477)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

С.О. Козуб

Досліджено динаміку фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі. Розрахунки здійснено за період 2010–2017 рр. за даними мережесих підприємств торгівлі. Визначено особливості формування та використання фінансових результатів, наведено склад доходів і витрат за видами діяльності.

Ключові слова: підприємство торгівлі, фінансовий результат, дохід, витрати.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ТОРГОВЛИ

С.А. Козуб

Исследована динамика финансовых результатов предприятий розничной торговли. Расчёты выполнены за период 2010–2017 гг. по данным сетевых предприятий торговли. Определены особенности формирования и использования финансовых результатов, представлен состав доходов и затрат по видам деятельности.

Ключевые слова: предприятие торговли, финансовый результат, доход, затраты.